

مخاطب شناسر

جزوه دوم (روانشناسی نوجوان)

نوشتار حاضر پاسخی است به سوال « نوجوان چه ویژگی‌هایی دارد؟ »

نویسنده: حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدعلی عطاریه

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هدیه سارا مصطفی طلب

پیامبر اکرم ﷺ: انصاف طلب مؤمنان تحقیق درست.

۱. سال، ۷، حدیث ۴۸

نام جزوه: مخاطب شناسی ، روانشناسی نوجوان

نویسنده: محمدعلی عطاریه

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۴۷۸-۱

پایگاه اینترنتی انصاف طلب

www.ensaftalab.blog.ir

فهرست

.....	به جای مقدمه	۴
.....	مخاطب شناسی	۶
.....	چند نکته در مورد رشد	۷
.....	موثرترین عامل تربیت	۹
.....	روانشناسی مخاطب نوجوان	۱۱
.....	تعریف نوجوانی	۱۱
.....	ضرورت تربیت در نوجوانی	۱۲
.....	اصول عمومی تربیت نوجوان	۱۳
.....	اصلی ترین اهداف در دوران نوجوانی	۱۴
.....	مراحل شناخت رفتار نوجوان	۱۵
.....	شیوه های شناخت رفتار نوجوانان	۱۶
.....	رشد و تکامل در دوران نوجوانی	۱۷
.....	نیازهای نوجوان	۲۷
.....	روش های شناخت مشکلات نوجوان	۳۵
.....	چند موضوع برای فکر کردن	۴۰
.....	اختلالات شخصیتی معلمان در ارتباط با مخاطب	۴۰
.....	چند نکته ی کاربردی در کار با کودک و نوجوان	۴۲
.....	برخی منابع	۵۱

بزرگان دینی می گویند :

امام خمینی رحمته الله علیه: باید توجه کنید که دوره مدارس مهمتر از دانشگاه است، چرا که رشد عقلی بچه‌ها در این دوره شکل می‌گیرد. باید سعی کنیم تا کسانی که فرزندان ما را فاسد بار می‌آورند، به مدارس و دانشگاهها وارد نشوند و در این امر مسامحه نباید کرد. [صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۱۸۹]

با افرادی از منحرفین [مواجهیم] که در مراکز تربیت و تعلیم نفوذ کرده‌اند و با مجال دادن به آنان، خطر به انحراف کشیدن جوانان و نونهالان بسیار است؛ [همان، ج ۱۵۹، ص ۲۴۴]

امام خامنه‌ای دامت الله: دانش‌آموزان نونهالی که در اختیار دستگاه فرهنگی کشور قرار دارند، عزیزترین و سرشارترین سرمایه و ذخیره‌ی آینده‌ی این ملتند.

شهید مطهری رحمته الله علیه: نوجوانِ دبیرستان از جوانِ دانشگاه جنبه‌ی پذیرش بیشتر است.

کمی بیشتر بیاندیشیم...

مثلا به اینکه : **مأموریت و وظیفه ما در این دنیا چیست؟**

به جای مقدمه :

خواننده‌ی گرامی سلام؛

امیدوارم از مطالب این جزوه لذت ببرید و در زندگی‌تان استفاده کنید؛ متن حاضر مجموعه‌ای از **یادداشت‌های شخصی نویسنده** با موضوع "روانشناسی نوجوان" می‌باشد که هنوز تبدیل به کتاب نشده، در نتیجه نوع صفحه‌آرایی، وجود نارسایی در برخی مطالب، استفاده از اصطلاحات تخصصی که توضیحی در موردشان در جزوه نیامده و اینگونه مسائل طبیعی به نظر می‌آید، **با اینحال** شما [کسانی که در جلسات حضوری شرکت می‌کنند] می‌توانید پیرامون ابهامات پیش آمده، طی جلسات حضوری از نویسنده سوال مطرح فرمایید.

قابل توجه می‌باشد که یادداشت بودن نوشتار حاضر توجیهی بر عدم نقدپذیری نویسنده نبوده و نویسنده مشتاق دریافت انتقادات و پیشنهادات سازنده شماست، ایمیل: attarieh@gmail.com و پیام‌رسان‌های ایتا و سروش :

@ensaftalab [انصاف‌طلب]

محمدعلی عطاریه

زندگیتان پر نشاط

مخاطب شناسی

مردم هر جامعه‌ای، علاوه بر خصائص انفرادی، یک سری خصوصیات مشترکی دارند که باعث تشخص و تمایز جوامع از هم می‌شود، در اصلاح علم روانشناسی به این نوع خصوصیات مشترک، «شخصیت اساسی» گفته می‌شود.

شخصیت اساسی افراد محصول تجربه‌های مشترک آحاد جامعه در دوران تربیت‌شان می‌باشد، از همین رو تربیت مهمترین مسئله اجتماعی می‌باشد که در زندگی بشریت تاثیرگذار خواهد بود، یعنی می‌شود با شیوهی صحیح تربیت یک جامعه‌ای را شکل داد که آینده‌ی جامعه‌ی فعلی را به آنها سپرد.

بنابراین شایسته است مربیان محترم، با اساسی‌ترین مقدمات تربیت به خوبی آشنا باشند تا در گرده‌های تربیتی به خوبی متربی را هدایت کنند.

چند نکته در مورد رشد

قبل از اینکه وارد موضوع اصلی یعنی روانشناسی نوجوانی شویم، شایسته است در مورد مسأله‌ی رشد، به نکاتی اشاره کنم:

۱. رشد و تکامل یک فرایند هستند که در ظاهر منجر به تغییرات بدنی و در باطن با تغییرات روان‌شناختی و جامعه‌شناختی همراه می‌باشند.

۲. اگرچه در علوم روانشناسی امروز گفته می‌شود «فرایند رشد از لحظه انعقاد نطفه تا مرگ است» ولی مطابق دین مبین اسلام این کلام ناقص می‌باشد و فرایند رشد شامل رفتار نسل‌های قبل و بعد نیز می‌باشد.

۳. طبقه بندی مراحل رشد نوعاً جنبه‌ی قراردادی و اعتباری دارد چون هر فرد یک موجود مستقل است.

۴. عوامل مختلفی (مثل طبیعت، تربیت، تجربه، محیط و...) در رشد انسان موثر هستند.

۵. نوع انتظارات مربیان (اعم از والدین، مبلغین، معلمین و ...) از مخاطب را میزان شناخت آنها تعیین می‌کند.

۶. مراحل رشد به هم پیوسته هستند یعنی کم کاری‌های تربیتی در مرحله‌ی قبل از انعقاد نطفه یقیناً در مرحله‌ی بعد یعنی انعقاد نطفه و مراحل بعد از آن تاثیرگذار است.

۷. برخلاف آموزه‌های غربی، در اسلام این اعتقاد وجود دارد که مهمترین عامل در تربیت، اختیار خود مربی می‌باشد و اینگونه نیست که محیط و یا مؤلفه‌های دیگر تربیتی در نوع تربیت انسان تصمیم گیرنده نهایی باشند، البته نقش محرک‌ها، سایق‌ها و محیط و ... اثرگذار است.

۸. از نگاه اسلام همه‌ی انسان‌ها در تقدیر و زندگی یکدیگر تاثیرگذار هستند در نتیجه لازم است اطلاعات خوبی نسبت به خود و عوامل موثر در ارتباط با دیگران داشته باشند.

۹. وظیفه‌ی اصلی ما نسبت به خودمان، کنترل کردن ولی نسبت به دیگران هدایت‌گری و مدیریت است.

موثرترین عامل تربیت

همانطور که در گفتار قبل نیز در قالب «نکات» به مسائلی اشاره شد، یادگیری و تربیت زمان و مکان نمی‌شناسد و حتی غالباً قابل پیش‌بینی هم نیست! اما اینگونه نیست که بگوییم تربیت، قابل مدیریت و رهبری نیست، بر همین اساس مدارس و آموزشگاه‌ها تشکیل شدند و حتی ارسال رُسل از سوی خداوند نیز بر اساس همین تفکر است که یادگیری و آموزش قابل رهبری هستند؛ به هر حال آنچه در علوم امروز گفته می‌شود این است که در یادگیری مؤفق ما به سه عامل اساسی نیاز داریم:

۱. استعداد شخصی یادگیرنده

۲. امکانات مطلوب

۳. هدایت به موقع و منظم

اما آنچه در منابع اسلامی به عنوان اصلی ترین عامل موفقیت در یادگیری مطرح می شود «محبت» است، که در دنیای واقعی نیز به همین نتیجه می رسیم، یعنی انسان در فرایند یادگیری زمانی موفق است که به آن موضوع و عوامل موثر در پیشرفت نسبت به آن، علاقه پیدا کند، یعنی اصلی ترین وظیفه‌ی مربی (چه والدین و چه غیر والدین) این است که برای متربی علاقه و یا بی علاقه‌گی ایجاد کنند؛ همانطوریکه در قرآن کریم اختصاصی ترین وظیفه‌ی پیامبران را بشارت دهندگی و انذار دادن معرفی کرده «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ»^۱.

این را نیز نباید فراموش کرد که یادگیری‌ها خاصیت اخلاقی ندارد، یعنی اینگونه نیست که انسان بگوید، این موضوع خوب است من یاد میگیرم و این موضوع بد هست و من یاد نمی گیرم، به بیان دیگر، نوعاً یادگیری قابل انتخاب نیست و انسان خوب و بد را

---

۱. سبأ، ۲۸: و ما تور را برای همه مردم جز مژده‌رسان و بیم دهنده نفرستادیم، ولی بیشتر مردم [به این واقعیت] معرفت و آگاهی ندارند.

می‌آموزد، ولی در بکارگیری آموخته می‌تواند بد را انجام ندهد، بنابراین مربی وظیفه‌ی سنگینی در تنظیم متون آموزشی (اعم از متن مستقیم [مثل ریاضی و ...] و غیر مستقیم [مانند رفتار شخصی و ...]) دارد.^۲

روانشناسی مخاطب نوجوان

هدف نهایی ما در این گفتار آن است که بدانیم: چگونه می‌شود اوقات نوجوانان را پرثمر نمود؟ و جنب و جوش آموزشی را رهبری کرد؟ کمبودهای احتمالی تربیت را جبران نمود؟ و به سلامت شخصیت نوجوانان کمک کرد؟ و مدیریت آموزش را آسان ساخت؟

تعریف نوجوانی

مطابق بررسی به عمل آمده از فرهنگ‌های مختلف می‌توانیم بگوییم: نوجوانی، پلی است که انسان را از مرحله‌ی کودکی به مرحله بزرگسالی منتقل می‌کند، بنابراین نوع انتقال از این دوره بسیار مهم است، چه بسا انتقال غلط منجر به سقوط و مرگ شخصیت انسان شود، به همین

---

۲. مزمل، ۵: إنا سنلقی علیک قولاً ثقیلاً (به یقین ما به زودی گفتاری سنگین [که متون آموزشی انسانیت باشد] به تو القا خواهیم کرد).

علت است که در بیشتر جوامع برای این مرحله از زندگی مراسم خاصی به پا می‌شود!

اما این نکته‌ی غم‌انگیز باید گفته شود که امروزه در جوامع صنعتی برای بهره‌کشی از بشریت، تعریف نوجوانی را تغییر داده‌اند تا بتوانند به عنوان کارگرانی ارزان و یا حتی رایگان (چه به صورت مانکن سیار رایگان و چه به صورت نیروی کاری کارخانه‌ها) مورد استفاده قرار دهند، بر همین اساس در کشورهای صنعتی و یا سنتی خودباخته خبری از مراسم نوجوانی نیست.^۳

ضرورت تربیت در نوجوانی

سرمایه‌گذاری برای تربیت سالم نوجوانان یک جامعه به نوعی سرمایه‌گذاری در اقتصاد، فرهنگ، اخلاق، سلامت و سعادت جامعه محسوب می‌شود، بنابراین، آینده‌ی هر فرهنگ و جامعه به توجه ویژه در نوجوانی وابسته است.

---

۳. ناگفته پیداست اینگونه مراسمات نقش مهمی در رشد شخصیتی و شناختی نوجوانان ایفا می‌کنند که به عنوان پژوهشی مستقل باید به آن پرداخته شود.

اصول عمومی تربیت نوجوان

در هر برنامه‌ریزی که برای نوجوان انجام می‌گیرد، لازم است مبانی عمومی زیر مورد توجه قرار بگیرد تا نوجوان را آنگونه که مستعداً است تربیت کنیم:

۱. ویژگی‌های جسمی

۲. ویژگی‌های روان‌شناختی و معرفتی

۳. ویژگی‌های علمی

۴. قوانین اجتماعی^۴

۵. قوانین اقتصادی

۶. قوانین سیاسی

ممکن است کسی پرسد «پس جایگاه مسائل دینی کجاست؟» در پاسخ باید بگوییم که دین یعنی تمام امور پیش‌گفته، دین مجموعه‌ای از برنامه‌های کاربردی و کارآمد است که برای تمام شئون زندگی در راستای رسیدن به

---

۴. متأسفانه برخی برای این اصل عنوان «ارزش‌های اجتماعی» را برگزیدند که با توجه به مفهوم ارزش (Value) غلط بودن این عنوان پر واضح می‌باشد؛ ارزش در این معنا در فارسی مفهوم اعتبار و قانون را دارد نه ارزشمندی و بهمانندی.

سعادت دنیوی و اخروی از سوی خداوند برای بشر به وسیله پیامبران و کتب آسمانی پیشنهاد شده است.

اصلی ترین اهداف در دوران نوجوانی

با توجه به ویژگی های عمومی دوران نوجوانی می توان نوجوانی را با اهداف زیر از دوران قبل و بعد خودش مشخص و متمایز نمود:^۵

۱. بلوغ و پختگی عاطفی
۲. بلوغ و پختگی جسمی و جنسی
۳. بلوغ و پختگی اجتماعی و عمومی
۴. رهایی از کنترل خانه و گرایش به کنترل شخصی
۵. بلوغ و پختگی شناختی
۶. انتخاب شغل و وظیفه ای مشخص
۷. صرف اوقات فراغت

---

۵. اهداف فوق برگرفته از مقاله "psychology of Adolescence" نوشته ی Cole, Luella و برداشت آزاد نویسنده از متون دینی می باشد.

۸. معنایابی زندگی

۹. خودشناسی

مراحل شناخت رفتار نوجوان

ناگفته پیداست، هرگونه شناخت زمانی اعتبار دارد که با روشهای علمی مخصوص همان رشته به دست آید، یکی از دوستان می‌گفت روش مشترک همه‌ی علوم در شناخت، مسئله مشاهده است، ولی باید در پاسخ به این مسئله بگوییم اگرچه مشاهده وجه مشترک شناخت در همه‌ی علوم است ولی مشاهده‌ی علم فیزیک و مشاهده‌ی علم تاریخ هیچ سنخیتی با هم ندارند و فقط الفاظشان شبیه به هم می‌باشد.

به هر حال در بحث رفتارشناسی، معمولاً سه گام مطرح می‌شود:

۱. تحلیل و توصیف؛ در این مرحله رفتار را مطالعه می‌کنیم تا بدانیم رفتار چیست و چگونه یک این رفتار انجام می‌گیرد؟ یعنی سوال اساسی این مرحله در مورد نفس رفتار است نه شخص.

۲. تعلیل و تبیین؛ در این مرحله به چگونگی شکل گیری رفتار از شخص خاص می‌پردازیم. یعنی سوال اساسی این مرحله "چرا فلانی این رفتار را داشت؟" است.

۳. تغییر و شکل دهی؛ این مرحله معروف به تکنولوژی (فن‌شناسی) رفتار است، در واقع در این مرحله سوال اساسی "چگونه در رفتار فعلی تغییر ایجاد کنیم و یا تثبیت رفتار کنیم؟" است.

شیوه‌های شناخت رفتار نوجوانان

برای گردآوری اطلاعات لازم در مورد شناخت نوجوان معمولاً از شیوه‌های زیر استفاده می‌شود:

۱. مشاهده مستقیم؛
۲. مطالعات ژنتیک؛
۳. مقیاس‌های گرایش؛
۴. مصاحبه آزاد؛
۵. مصاحبه کنترل شده؛
۶. فنون برون فکنی؛

۷. خاطرات بزرگسالان؛

۸. یادداشتهای نوجوانان؛ [اعم از یادداشتهای

مجازی و فیزیکی]

۹. پرسشنامه؛

۱۰. داستان‌ها؛

رشد و تکامل در دوران نوجوانی

انسان در دوره‌ی نوجوانی دارای یک سری ویژگی‌های جسمی است که در اُدوار دیگر زندگی واجد آنها نمی‌باشد، توجه به این خصوصیات را رشد نامگذاری کردیم؛

در کنار این ویژگی‌ها خصوصیات دیگر روحی روانی وجود دارد که برای اشاره به آنها از واژه‌ی تکامل استفاده می‌کنیم.

رشد بدنی و تنکارسناسانه^۶

واضح‌ترین نشانه برای تشخیص ورود یک انسان به نوجوانی، رشد بدنی است، به تعبیری می‌توانیم بگوییم

---

۶. بومی شده‌ی واژه‌ی فیزیولوژیک می‌باشد.

مهمترین مرحله‌ی گذار نیز می‌باشد به این بیان که وجود هرگونه اختلالی در رشد بدنی موجب بروز اختلال در تکامل سایر جنبه‌های فرد خواهد شد.

در مرحله‌ی نوجوانی اعضای گوناگون داخلی و بیرونی است؛ در این مرحله دستگاه استخوانبندی (مثل قفسه سینه)، نیروی عضلانی (مثل قلب و شش) کنش‌های خاصی خواهند داشت، رشد دستگاه عصبی با سایر دستگاه‌های بدن در بعضی جهات اختلاف دارد، یعنی سلول‌های عصبی از نظر کمیت و مقدار در هنگام تولد تقریباً کامل هستند و در مراحل گوناگون فقط تغییرات در لیاف عصبی صورت می‌پذیرد نه تعداد آنها؛ سرعت رشد در دختران بصورت میانگین ۱۳ سالگی و در پسران بصورت میانگین ۱۶ سالگی به حداکثر خود می‌رسد و پس از آن بصورت تدریجی کاهش پیدا می‌کند.

مهمترین نشانه‌ی رشد تنکارسناسانه در دوران نوجوانی، پیدایش میل جنسی است، که در دختران زودتر از پسران اتفاق می‌افتد؛ همانطور که سابقاً نیز گفته شد

مسائل مختلفی می‌تواند در بروز و ظهور میل جنسی و همچنین ایجاد و یا اختلال در رشد جنسی موثر باشد؛

اگرچه در ظاهر امر میل جنسی یک اتفاق حیوانی و سخیف به نظر می‌آید اما جالب است بدانید همین میل جنسی به معنابخشی زندگی نیز کمک شایانی می‌کند و در نوع رفتار او با اطرافیان تاثیر بسزایی دارد، به اصطلاح، نوجوان در نوجوانی دارای فلسفه‌ی اختصاصی می‌شود.

خلاصه:

وزن به سرعت افزایش می‌یابد؛

تغییرات بدنی کاملاً مشهود می‌باشد؛

در نتیجه‌ی ظهور تغییرات بدنی، اضطراب حرکتی

به وجود می‌آید؛

اشتهای به غذا بالا می‌رود؛

ویژگی‌های جنسی سریع بروز پیدا می‌کند؛

گاهی غدد دچار اختلال و نامتعادل می‌شوند؛

استخوان بندی تقریباً کامل می‌شود؛

هماهنگی بین عضلات بیشتر می شود؛

سرعت رشد قلب؛^۷

رشد شناختی

در مباحث مربوط به رشد شناختی، معمولا موضوع «هوش» از موضوعاتی است که بیشتر صحبت از آن به میان می آید؛ رشد و تکامل شناختی در دوران نوجوانی به کندی انجام می گیرد، بر همین اساس نوجوان به استدلال و فهمیدن علاقه نشان می دهد و اصلا تمایل ندارد که مطلبی را طوطی وار تکرار نماید.

مسئله بعدی در رشد شناختی این است که تخیل در نوجوانی گسترش می یابد، بر همین اساس نوجوان روحیه ای شاعرانه کسب نموده بنابراین برنامه ریزی اوقات فراغت، نوع مطالعات و دیگر انتخابات او را همین روحیه تعیین می کند.

---

۷. که باعث آریتمی که دارای عوارضی است نیز می شود [ضعف، خستگی، تپش قلب، احساس سرگیجه، غش کردن یا حالت نزدیک به غش، رنگ پریدگی، درد قفسه سینه، ضربان قلب آهسته، ضربان قلب سریع، احساس وقفه بین ضربان های قلب، تعریق، تنگی نفس].

نوجوانی یک دوره‌ی عاطفی و هیجانی نسبتاً طولانی است، بنابراین رشد و تکامل نوجوان بیشتر تحت تاثیر عواطف او می‌باشد، در نتیجه شایسته است بگوییم، بیشتر ناراحتی‌ها و سرخوردگی‌های شخصیتی یک فرد مربوط به دوران نوجوانی است.

خلاصه:

نوجوان آرمان‌ها و ایده‌آلهایی را پی می‌گیرد که با عواطف و هیجان جور در می‌آید و دارای اهداف شخصی و اجتماعی است.

قدرت تشخیص افزایش پیدا می‌کند.

به موضوعات اخلاقی، فلسفی و معناگرایی علاقه پیدا می‌کند.

نوعاً نسبت به آموخته‌های سنتی خود دچار یک نوع شک می‌شود.

با والدین خود دچار مجادله شده و سعی بر نپذیرفتن عقاید آنها می‌کند.

قدرت تخیل بالایی دارد در نتیجه نوعاً دچار آشفته‌گی است.

استعدادهای هنری او تجلی پیدا می‌کند.

نوعاً نمی‌تواند کارها را به اتمام برساند.

در مورد آینده شغلی خود بسیار می‌اندیشد.

دایره شناختش آماده‌ی وسعت‌پذیری است.

عوامل محرک در خشم نوجوان

همانطور که سابقاً نیز گفته شد، نوجوان به دلیل وضعیت جسمی و شناختی‌اش [فکری‌اش] به شدت تحریک‌پذیر است و زود خشمگین می‌شود، عوامل مختلفی می‌تواند محرک این رفتار باشد، ناکامی، احساس ظلم و ستم‌دیدگی، محرومیت؛ نوجوانان در پاسخ به این رفتار نوعاً با پاسخ‌های حرکتی، کلامی، تغییر چهره، سرزنش خود، گفتگوی درون و اینگونه مسائل، واکنش نشان می‌دهند.

محبت در نوجوان

محبت نوجوان در بادی امر به خودش متوجه است، یعنی ایجاد علاقه در نوجوان، تدریجی است، و چون حس قهرمان پرستی در او زنده شده، وقتی علاقه در او ایجاد شد، در حد پرستش از او اطاعت می‌کند، در نتیجه، سعی می‌کند خود را از هر نظر همانند قهرمان و یا خواسته‌ی مورد نظر قهرمانش بسازد.

خلاصه:

بسیار سعی در جذاب بودن دارد.

خود را علامه دهر می‌داند و در همه چیز اظهار نظر می‌کند. [بی‌ثباتی عاطفی]

از مورد استهزاء قرار گرفتن می‌ترسد.

به دلیل سرعت رشد دختران، نیاز جنسی در دختران زودتر شکل می‌گیرد، باید توجه داشت این نیازها صرفاً به مسائل زناشویی خلاصه نمی‌شود.

برای اظهار استقلال، تلاش می‌کند.

به مطالعه علاقه نشان می دهد.

به کسانی که برایش احترام قائل باشند ابراز علاقه می کند.

از هرگونه توهین فراری است.

از اقداماتی که در حالت تاثر انجام داده زود پشیمان می شود.

دچار خود سرزنشی مفرط می شود.

در حالات خشم و ناراحتی به گفتگوی درون متوسل می شود.

گریه یکی از ابزارهای مهم تخلیه خشم اوست.

روحیه‌ی اجتماعی

اگرچه رشد اجتماعی انسان از دوره کودکی آغاز می شود اما ارزش گذاری برای مؤلفه‌های اجتماعی شدن [Socialization]، در دوران نوجوانی اتفاق می افتد، در نتیجه با درک درست از مؤلفه‌های اجتماعی، نوجوان سعی می کند آنها را بصورت کامل انجام دهد.

نووعاً رشد اجتماعی نوجوان را در: انس و الفت [بصورت تمایل با جنس مخالف و موافق]، اعتماد به نفس، خودنمایی، پیروی از جمعیت غالب، گسترش فعالیت‌های اجتماعی، تنفر [که به صورت تمسخر، تعصب و رقابت بروز می‌کند] خلاصه می‌کنند.

رفتار اجتماعی مراحل دارد که در پسران نوعاً: تقلید، افتخار به شخصیت خود، تعادل اجتماعی؛ و در دختران نوعاً: اطاعت، اضطراب، تقلید از پسران، تعادل اجتماعی، می‌باشد.

مهمترین عوامل موثر در رشد اجتماعی نوجوان: خانواده، وضعیت اقتصادی، وضعیت اجتماعی و گروه‌های همگن می‌باشد.

یکی دیگر از ویژگی‌های رشد اجتماعی نوجوان، پیدایش گرایش‌ها و یا نگرش‌های خاص است که معمولاً به این شکل ظاهر می‌شود: علاقه به انتقاد، اصلاح، رغبت به حمایتگری از دیگران، انتخاب دوست، علاقه به رهبر بودن در گروه، گرایش اخلاقی نسبت به همسالان و ...

خلاصه:

نوجوان قهرمان پرور است و قهرمان را الگوی خود می‌داند.

قهرمانان او کسانی هستند که مورد تمجید اجتماعی قرار بگیرند.

تلاش می‌کند تا در گروه‌های اجتماعی پذیرفته شود.

به شدت علاقه به همانند سازی دارد.

به جدا شدن از خانواده تمایل نشان می‌دهد. [توجه داشته باشید که این جدا شدن می‌تواند بصورت روانی هم اتفاق بیافتد].

برای آغاز زندگی بزرگسالی تلاش می‌کند.

به پذیرش مسئولیت در فعالیت‌های گروهی واکنش مساعد نشان می‌دهد.

تلاش می‌کند تا در جمع همسالان و گروه‌های اطراف، جایگاه ویژه‌ای داشته باشد.

از قیام علیه آداب و رسوم اجتماعی لذت می‌برد. [البته در اصل از تک بودن و مورد توجه قرار گرفتن لذت می‌برد که نوعاً در این رفتار تجلی پیدا می‌کند].

علاقه شدیدی به بودن در کنار همسالان دارد [چون احساس می‌کند بهتر همدیگر را درک می‌کنند و می‌تواند مهارت‌های بیشتری برای جلوه‌گری کسب نماید].

نیازهای نوجوان

پیدایش هرگونه عدم تعادل، منجر به پیدایش نیاز شده و زمینه‌ی احساس مشکل را فراهم می‌کند، در حقیقت وظیفه‌ی اطرافیان این است که به نوجوان کمک کنند تا به این نیازها پاسخ صحیحی بدهند، اینگونه پشتیبانی و حمایت را بهداشت روانی می‌گویند.

نیازهای کلی انسان

نیازهای انسان به طور کلی در دو بخش تقسیم

می‌شوند:

۱. نیاز زیستی و بشری؛^۸ به این نیازها در اصلاح علم روانشناسی، نیازهای بنیادین یا اساسی نیز گفته می‌شود، چراکه برای زندگی، لازم است به این نیازها پاسخ مناسب داده شود، از سویی پایه‌ی نیازهای نوع دوم نیز می‌باشند. [خواستگاه اصلی بحث در این زمینه، علوم پزشکی می‌باشد].

۲. نیاز روانی و معناگرایی؛^۹ در علوم غربی جایگاه ویژه‌ای برای این نیازها قائل نشده‌اند و می‌گویند چون کیفیت پاسخگویی به آنها در نیاز زیستی اثرگذار استف بنابراین باید به این نیازها نیز توجه شود، به بیان دیگر، علم روانشناسی، پاسخ صحیح نیاز روانی را ابزاری برای ارضای بهتر نیاز زیستی می‌داند. بنابراین در روانشناسی امروز مطابق نوع نگاه‌شان به نیاز معناگرایی به جای استفاده از واژه‌ی نیاز، از واژه‌های سائق، میل، رغبت، خواست و اینگونه اصطلاحات بهره می‌گیرند... حدود ۱۸ نیاز از نیازهای انسان در نوع دوم، تا کنون شناسایی شده که هفت

---

^۸Biological needs

^۹Psychological needs.

مورد آن در میان تمام مقالات و آثار روانشناسی بصورت مشترک به چشم می‌خورد که ما نیز به جهت اختصار همین هفت مورد را اشاره می‌کنیم:

۱. نیاز به محبت   ۲. نیاز به تعلق خاطر

۳. نیاز به امنیت   ۴. نیاز به موفقیت

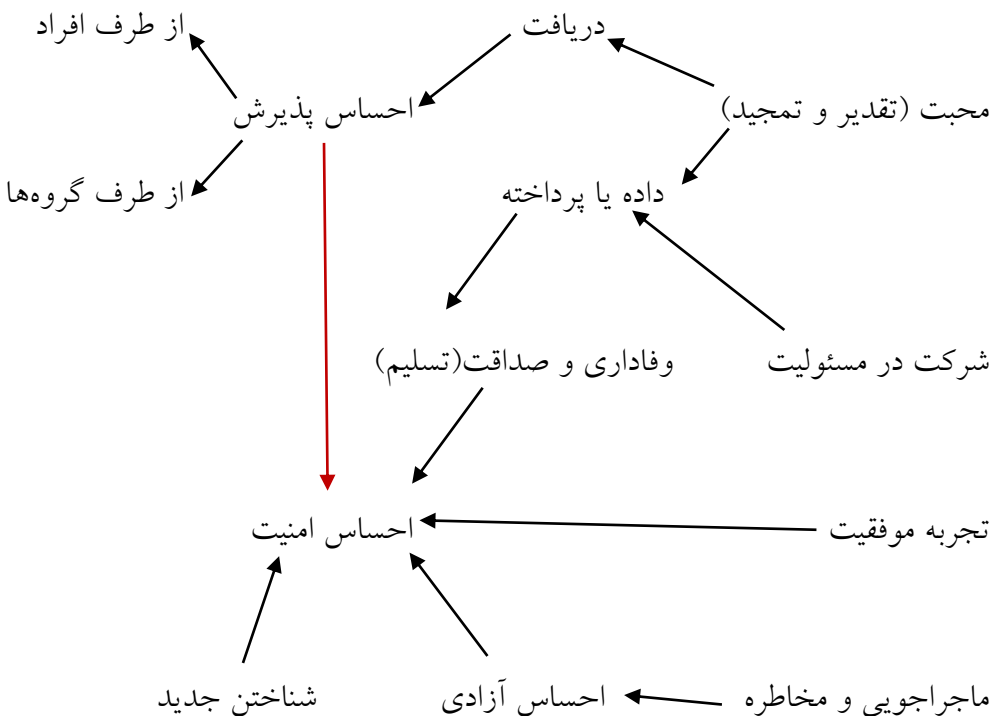
۵. نیاز به آزادی از سرزنش   ۶. نیاز به مقبولیت

۷. نیاز به سلامت عمومی

پایان انصاف طلب

نیازهای نوع دوم نوجوان

فلیمینگ زوانشناس انگلیسی نیازهای معناگرایانه نوجوان و ارتباط آنها با یکدیگر را در شکل زیر به تصویر می‌کشد:

انواع نیاز نوجوان

نیازهای نوجوان را به چهار دسته‌ی کلی می‌شود تقسیم نمود:

۱. نیازهای عمومی؛ که در همه‌ی مراحل زندگی افراد وجود دارد و مختص به دوران نوجوانی نیست.

۲. نیاز به سازگاری اختصاصی؛ یعنی اینکه نوجوان نیاز دارد تا با تغییرات مورد نیاز در دوران نوجوانی سازگار شود.

۳. نیاز به حمایت برای حل مسائل فعلی؛ مطابق مطالب پیش‌گفته، نوجوان همواره می‌خواهد مستقل باشد و به شخصه احساس نیاز به حمایت از سوی بزرگسالان را ندارد، ولی این نیاز را می‌شود از روند حاکم بر انتخابات زندگی او تشخیص داد.

۴. نیازهای مراحل بعدی زندگی؛ همانطور که گفته شد، نوجوانی یک پل، برای ورود به مرحله‌ی بعدی زندگی است، در نتیجه باید به مسائل پیش‌روی او توجه نمود و پاسخی برای نیازهای مرحله‌ی بعد برای او آماده ساخت؛

نیازهای مراحل بعد زندگی را اگر با زوایه‌ی دید نوجوانان بنگریم، می‌شود گفت آرزوهای آنها و اگر از زاویه‌ی دید بزرگسالان بنگریم، می‌توانیم بگوییم مسائل پیش‌روی نوجوان، است؛ بنابراین باید در تنظیم محتوای تربیتی به این نکته نوع تنظیم زوایای دید توجه نمود.

موانع پاسخگویی به نیاز نوجوان

زمانی می‌توانیم از سلامت روان نوجوان دست‌یابی او به موفقیت‌های بعدی اطمینان حاصل نماییم که به نیازهای خود پاسخ صحیح ارائه کند و اگر نیازهای او با پاسخ‌های غیر مناسب همراه شد متأسفانه زمینه‌ی موفقیت، به زمینه‌ی شکست و آسیب‌های بعدی تبدیل می‌گردد.

به طور کلی این موانع در دو بخش تقسیم و ارائه

می‌شوند:

۱. موانع شخصی و ذاتی:

۱-۱. بیماری‌ها، خصوصاً اگر مزمن (دائمی)

باشند.

۱-۲. نقص‌های بدنی

۳-۱. کمبود توانایی (استعداد)

۴-۱. نشناختن توانمندی شخصی

۵-۱. شناخت ضعیف یا جهل نسبت به اهداف.

۲. موانع محیطی و عارضی:

۱-۲. محیط نامساعد (مدرسه، مسجد و ...)

۲-۲. تربیت نادرست (رفتار غلط خانواده)

۳-۲. فقر خانواده

۴-۲. نبود فرصت‌های کافی و امکانات برای

پرورش استعداد.

عوامل موثر در واکنش نوجوان به مسائل

نوجوانان نیز همچون دیگر گروه‌های سنی در برخورد با مسائل و مشکلات، واکنش‌های مختلفی از خود نشان می‌دهند، مثلاً در واکنش به یک مسئله‌ای مثل استهزاء، نوجوان الف با «گریه» از خود واکنش نشان می‌دهد ولی دقیقاً در برخورد با همین مسئله نوجوان ب با

«فریاد» واکنش نشان می‌دهد؛ بنابراین شایسته است به مهمترین عوامل موثر در واکنش، اشاراتی داشته باشیم:

۱. اختلاف در مسائل موروثی و ژنتیکی.
۲. اختلاف در تربیت خانوادگی
۳. اختلاف در تجارب خانوادگی
۴. اختلاف در نوع برخورد و وابستگی نسبت به اطرافیان
۵. اختلاف در گرایش‌ها و رغبت‌ها
۶. اختلاف در میزان اعتماد به نفس
۷. اختلاف در امکانات (اعم از فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی).
۸. اختلاف در جنسیت
۹. اختلاف در نوع شناخت نوجوان

روش‌های شناخت مشکلات نوجوان

برای اینکه بتوانیم وجود، نوع، تعداد و کیفیت مسائل نوجوان را تشخیص دهیم از راه‌های زیر می‌شود استفاده نمود:

۱. مشاهده مستقیم اعمال و حرکات نوجوانان.
[بصورت اتفاقی یا برنامه‌ریزی شده]
۲. مصاحبه مستقیم با نوجوان
۳. تقاضای گفتگو در مورد مسائل خودش.
۴. استفاده از پرسشنامه
۵. مطالعه و تحلیل نظرهایی که پزشک، معلم، دوستان و اینگونه موارد در مورد نوجوان اظهار نظر می‌کنند.
۶. تحلیل یادداشت روزانه نوجوان
۷. روش «مطالعه حالت یا موردی».^{۱۱}

---

۱. Case study.

۸. مشاهده فیلم، مستند، سریال و مسابقات ویدئویی مرتبط با نوجوان.

انواع مسائل و مشکلات نوجوان

مسائل و مشکلات نوجوان را می‌توان به صورت زیر طبقه‌بندی کرد، البته نباید فراموش نمود که این مسائل به هم پیوسته هستند:

۱. مشکل جسمی مانند: عدم تناسب مطلوب اندام، محرومیت از خواب و استراحت کافی، احساس خستگی، ظهور تمایلات جنسی و مواردی از این قبیل.

۲. مشکل شخصیتی مانند: احساس حقارت، کمرویی، کمبود اعتماد به نفس، احساس فشار از سوی دیگران، نگرانی از پذیرفتگی در میان همسالان، نگرانی از پاسخگویی مناسب به نیازهای جنسی، هیجانی افراطی بودن، کم صبر بودن، نگرانی از بی‌مهری همسالان و بی‌احترامی اطرافیان.

۳. مشکل خانه و خانواده مانند: احساس تنهایی، فاصله زیاد از والدین در گرایش و رغبت، نداشتن امکان

گفتگو در مورد مسائل شخصی با والدین، مشاجره با اعضای خانواده، احساس رفتار کودکانه با او، احساس انتظار بیش از حد والدین از او، دخالت والدین در انتخاب، محدودیت آزادی، نگرانی از موفقیت در انتخاب و

۴. مشکل وضع و موقعیت اجتماعی مانند: ناشیگری در فعالیت‌های اجتماعی، ترس از برخورد با مردم، احساس ناشیگری در برقراری روابط روزانه با همسالان، ترس از قبول مسئولیت، ترس از نارسایی در همانند سازی با دوستان، علاقه به عضویت در یک گروه و نگرانی از آینده عضویت، علاقه به گفتگو با مردم و ترس از موفقیت و...

۵. مشکل دینی و اخلاقی مانند: نیاز و علاقه به اطلاعات لازم درباره مسائل دینی، زندگی بعد از مرگ، ترس از مرگ، تردید ابهام در مورد معتقدات دینی.

۶. مشکلات مربوط به مدرسه و تحصیل مانند: عدم توانایی در تمرکز حواس، نداشتن روشهای مطالعه درست، عدم توانایی بر نوشتن، وجود معلمان غرض‌ورز و بی‌انصاف، تردید در مورد قوانین حاکم بر مدرسه، نگرانی

از عدم موفقیت در امتحان، ترس از سخن گفتن در کلاس
و ...

۷. مشکل انتخاب شغل مانند: احساس نیاز به
انتخاب شغل، ندانستن چگونگی انتخاب شغل موفق،
نگرانی از موقعیت مالی و اقتصادی در آینده، نگرانی از
کیفیت پس انداز و ...

نکات مهم در حل مسائل نوجوان

در پایان باید به این نکته اشاره کنیم که برای کمک
به حل مسائل نوجوانان لازم است به نکاتی توجه شود:

۱. نوجوان یک کل است و شخصیت او قابل
تجزیه نیست، بنابراین لازم است تمام ابعاد شخصیت او را
در نظر گرفت و تنها با نظر به یک مسئله نمی شود گفت
نوجوان دارای این مسئله است یا نیست.

۲. در ارائه‌ی راه حل لازم است به ریشه‌ی مسائل
پرداخته شود و از سطح نگری کامل پرهیز گردد.

۳. عوامل ایجاد مسائل در نوجوانان ممکن است متفاوت باشد بنابراین شایسته است در ارائه‌ی راه‌حل دقت بیشتری شود.

۴. هر کسی مسئول حل مسائل خویش است نباید نقش او را در حل مسائلش نادیده بگیریم.

۵. گاهی لازم است حل مسائل نوجوان توسط چند نفر صورت بگیرد بنابراین باید صمیمانه با هم کار را پیش ببرند.

۶. باید توجه داشت که تعارض در محیط و جامعه و رفتار اطرافیان از موفقیت در حل مسائل نوجوان می‌کاهد.

۷. در حل تعارض نوجوان کسانی که به او کمک می‌کنند نقش حمایت‌گری دارند نه نقش کنترل‌کننده.

۸. باید در نظر داشته باشیم که اگر مسائل نوجوان به موقع حل نشود در مراحل بعدی زندگی دچار آسیب‌های بیشتری خواهد شد.

چند موضوع برای فکر کردن

اختلالات شخصیتی معلمان در ارتباط با مخاطب

اگرچه این فصل بصورت مستقیم با موضوع جزوه‌ی حاضر مرتبط نمی‌باشد اما به دلیل اهمیت موضوع بصورت خیلی خلاصه و فهرست‌وار به آن اشاره می‌گردد:

۱. دنیا طلبی
۲. خودخواهی
۳. ریاست‌طلبی
۴. خودمحوری
۵. شهوت پرستی
۶. استبداد رأی
۷. محبت افراطی
۸. لجباجت
۹. عُجب
۱۰. تکبر
۱۱. خشم بیجا
۱۱. خشم بیجا
۱۲. طمع
۱۳. جهل
۱۴. بدگمانی
۱۵. بد خُلُق‌ی
۱۶. فخر فروشی
۱۷. قدرت طلبی
۱۸. غرور
۱۹. بی‌اعتمادی

۲۰. عدم اعتماد به نفس
۲۱. افراط و تفریط
۲۲. تنبلی و کسالت
۲۳. عیب جویی
۲۴. سرزنش و شماتت
۲۵. ریا
۲۶. تحکم
۲۷. شهرت طلبی
۲۸. ناامیدی
۲۹. تنگ نظری
۳۰. خود ستایی
۳۱. ظاهر بینی
۳۲. اعتراض‌گری
۳۳. مسخره کردن
۳۴. تعصب
۳۵. عجله
۳۶. با نشاط

فراگیری
سایر
انصاف طلب

چند نکته‌ی کاربردی در کار با کودک و نوجوان

۱- داشتن صبر و حوصله، سعه صدر و عشق و علاقه به کار.

۲- خودآگاهی نسبت به افکار و احساسات خویش نسبت به مربی و انتظاراتی که از او داریم.

۳- داشتن آگاهی کافی نسبت به مربی و مراحل رشد او و ویژگی‌های زیستی - روانی هر مرحله.

۴- داشتن ثبات عاطفی در ارتباط با حالت‌های مختلف مربی.

۵- توجه به تفاوت‌ها و توانایی‌های فردی و مقایسه نکردن متریبان با یکدیگر.

۶- توجه به این‌که هرگز نخواهیم که تمام دستورات ما را اجرا کند، بلکه در این خصوص، ظرفیت‌ها و موقعیت‌های وی را در نظر داشته باشیم و به‌گونه‌ای غیرمستقیم او را ارشاد و راهنمایی کنیم.

۷- سعی کنیم فضایی مطمئن و محبت‌آمیز برای او ایجاد کنیم و با رازداری، اعتماد او را به خود جلب نماییم.

- ۸- عدالت و مساوات را در ارتباط با آنان رعایت کرده و تحت تأثیر ویژگی‌های خاص تربی عمل نکنیم.
- ۹- خطای تربی را با دلیل و استدلال تذکر دهیم و در این رابطه هرگز کلمات درشت و گزنده به زبان نیاوریم.
- ۱۰- فضایی اطمینان‌بخش ایجاد کنیم تا تربی بتوانند به‌طور آزاد احساسات و عواطف خود را ابراز نمایند.
- ۱۱- خواسته‌های خود را به‌طور واضح و منطقی و با دلیل از تربی طلب کنیم.
- ۱۲- به موقعیت‌ها و شرایط روحی و روانی تربی توجه داشته باشیم و بدانیم که در چه زمانی، چه کاری را از او بخواهیم و در خواسته‌هایمان عجله و شتاب نکنیم.
- ۱۳- نسبت به خواسته‌های تربی، حساس و دقیق باشیم، مشکلات وی را در نظر بگیریم و به‌طرز منطقی او را هدایت کنیم.
- ۱۴- باید در روش‌ها و ارائه الگوهای تربیتی بین پدر و مادر در خانه، و مربی و معلم در مدرسه، وحدت و

هماهنگی حاکم باشد تا از اضطرابِ متری کاسته شده و ثبات عاطفی او تقویت و تثبیت گردد.

۱۵- در هدایت باید از خشونت و تعصبِ نابجا پرهیز نماییم و از زدن برچسب‌های نامعقول به آنها خودداری کنیم.

۱۶- بهترین روش رشد شخصیت و پرورش خصلت‌های نیکو، احترام گذاشتن به متری، تشویق و ترغیب کردن او در این زمینه‌هاست.

۱۷- از تنبیه بدنی، سرزنش کردن و شرمگین ساختن متری در پیش دیگران جداً خودداری کنیم، گاهی خودمان نیز برای متری، دیگران هستیم یعنی مری باید سعی کند تا از شیوه‌هایی برای تنبیه، سرزنش و ... استفاده کند که عزت نفسِ متری، نزد مری نیز حفظ شود.

۱۸- هرگز سخن او را قطع نکنیم و در جمع و بین همسالانش او را مسخره نکنیم.

۱۹- در مقابل پرسش‌های نوجوانان، صراحت لهجه، صداقت در گفتار و وضوح و سادگی و کوتاه بودن پاسخ را از یاد نبریم.

۲۰- روحیه و حالت و ویژگی‌های اختصاصی تربی را بشناسیم و با هر تربی مطابق روحیه و شخصیت او رفتار نماییم.

۲۱- در انجام کارهای شخصی و مسائلی که مربوط به آنان است حمایتشان کنیم و با همکاری و مشارکت، آنان را به انجام کارهای خوبشان ترغیب کنیم.

۲۲- انجام هرگونه برنامه پرورشی، باید منطبق بر نیازها و خواسته‌های عاطفی و روحی و سطح هوشی و سنی تربی باشد تا مؤثر واقع شود؛ در غیر این صورت ارائه هر برنامه‌ای انگیزه‌ای در تربی به وجود نمی‌آورد و حتی تربیت آسیب‌زا را به همراه خواهد داشت.

۲۳- تا آنجا که ممکن است درخواست‌ها و تقاضاهای خود را از تربی به صورت غیرمستقیم و با طرح سؤال عنوان نماییم.

۲۴- درگیر و دار بازی و جنب و جوش متربی، هیچ گاه به او دستور ندهیم و او را از بهترین موقعیت عاطفی و احساسی که در بین جمع پیدا کرده محروم نکنیم.

۲۵- زمینه‌های برخورد و تماس با متربی، سرشار از شادی و ابراز محبت باشد و در گفت و گوهای خانوادگی اوضاع را طوری فراهم کنید که متربی همه مکنونات قلبی و درونی خود را اظهار کند و شما با انگیزه‌های درونی وی آشنایی پیدا کنید.

۲۶- در زمینه آموزش، والدین و مربیان باید به گونه‌ای ظریف و دقیق متربی را راهنمایی کنند و با انجام پرسش‌ها به‌طور طبیعی، وی را در کشف موضوع و پاسخ مطالب، هدایت کنند تا به کمک و راهنمایی شما به مطالبه صحیح دست یابد.

۲۷- به شخصیت متربی احترام بگذارید و حتی به والدین نیز بگویید این اصل را فراموش نکنند تا هرگاه شما یا سایر افراد پیرامون او خواستند چیزی از وسایل او را بردارند، از وی اجازه بگیرید تا او نیز احترام به دیگران را بیش از پیش فراگیرد.

۲۸- مربی خود را با برقراری ارتباط با همسالانِ خوب یاری دهید.

۲۹- با رفتار و اعمال و موضع‌گیری‌های صحیح در بین خانواده و طرح مسائل مختلف باید توضیح داد که کودکان کارهای خوب را از بد تشخیص دهند.

۳۰- کودکانی که ثنیه بدنی می‌شوند و با آن برخوردهای خشن و سخت صورت می‌گیرد و پیوسته از سوی والدین تحت فشار و کنترل قرار می‌گیرند، در زندگی دچار فشار روحی و احساس ناامنی هستند، آنان ترسو می‌شوند و زود تسلیم می‌گردند و قدرت حرف زدن و بیان واضح مطالب خود را ندارند و در بزرگسالی علیه هر قدرتی طغیان می‌کنند.

۳۱- والدین و مربیان توجه داشته باشند که اگر مربی خطایی یا اشتباهی مرتکب شده باشد، باید به گونه‌ای واکنش نامطلوبی از شما ببیند و اگر هیچ‌گونه عکس‌العملی مشاهده نکند، تصور می‌کند که عمل او به‌طور ضمنی تأیید شده است.

۳۲- مربی باید تحت انضباطی قاطع و بدون سخت‌گیری قرار گیرند و با پی‌گیری‌های مستمر در انجام تکالیف و رعایت نظم و انضباط، یاری داده شوند.

۳۳- پایه و اساس آداب و سنن اسلامی، در دوره کودکی و نوجوانی بنا نهاده می‌شود که با پیگیری خانواده‌ها و رعایت آن در منزل و مدرسه، موجب کسب عادت‌های مطلوب در مرحله شکل‌گیری شخصیت اجتماعی مربی خواهد بود.

۳۴- والدین در عین اظهار مهر و محبت به فرزندان‌شان در مواقعی که نوجوانان خواسته‌های غیرمنطقی دارند و با لجبازی و جنجال‌آفرینی می‌خواهند به هر قیمتی که شده، خواسته‌های خود را عملی کنند، صبر و بردباری - و گاهی سکوت - را پیشه خود سازند و با ایجاد شرایط طبیعی به او یاد دهند که ممکن است انسان در زندگی با ناکامی‌ها و عدم موفقیت‌هایی رو به رو شود.

۳۵- مرحله آموزش‌های مستقیم از دوره ابتدایی در دبستان آغاز می‌شود و قبل از هفت سالگی نباید مربی را تحت آموزش برنامه‌های نظم و انضباط و یا آداب و سنن سخت

قرار دارد. او باید در این مرحله، در خانه احساس راحتی و آزادی و امنیت بکند.

۳۶- شرط اساسی در دوره ابتدایی برای آموزش انضباط و رفتارهای مطلوب، ارائه الگو و نمونه مناسب در خانه و مدرسه است و این با روش و برخوردی هماهنگ امکان‌پذیر است.

۳۷- والدین در مواقعی که اختلاف بین فرزندانشان بروز می‌کند، با رعایت عدل و انصاف و با صراحت و قاطعیت و در عین حال با مهر و محبت، آنان را به وظایفشان آشنا سازند.

۳۸- در موارد لازم به جای تنبیه بدنی و پرخاش‌گری نسبت به مربی خطاکار، باید با خون‌سردی و قاطعیت، او را از خواسته‌ها و علاقه‌هایش محروم ساخت، البته فراموش نشود این محرومیت‌ها نباید به دلیل عصبانیت شخصی والدین یا مربی صورت بپذیرد.

۳۹- متأسفانه بعضی مربیان به علت عدم خودسازی، چنانچه فرزندشان مرتکب کار نادرستی بشود، نمی‌توانند

هیجان خود را کنترل کنند و بی‌درنگ به تنبیه روی می‌آورند این نوع واکنش‌ها عوارض نامطلوبی در شخصیت متربی شکل می‌دهد. این درحالی است که نوعاً متربیان به غلط بودن بسیاری از اعمالی خود آگاهی چندانی ندارند.

۴۰- برای بازداشتن کودک از رفتار نامطلوب باید موقعیت و شرایط متناسب با همان رفتار فراهم شود.

والسلام علیکم و رحمه الله و برکاته

پذیرای انتقادات و پیشنهادات سازنده شما هستم

محمدعلی عطاریه

زندگیتان پر نشاط

برخی منابع

۱. عربی:

* قرآن کریم / * نهج البلاغه / * اصول کافی

۲. فارسی

* فرهادیان، رضا، آنچه معلمان و مربیان باید بدانند، انتشارات بوستان کتاب

* شعاری نژاد، علی اکبر، روانشناسی تربیتی و روانشناسی نوجوان، انتشارات آموزش و پرورش.

* گروه نویسندگان، روانشناسی رشد، ترجمه نورالدین رحمانیان، انتشارات آگاه.

۳. لاتین:

* Arathe, A. Reza. 1970. *Faces of Persian young*, Netherland

* Banks, Steven R. and Thompson, Charls, *Education Psychology*, USA.

۴. پایگاه اینترنتی:

www.ensaftalab.blog.ir *

www.rasekhoon.net * www.dr-lotfinia.ir *

از همین نویسنده:

